

ONA TILI DARSLARINI O‘QITISHDA O‘QITUVCHINING PEDAGOGIK MAHORATINI OSHIRUVCHI OMILLAR

*Qashqadaryo viloyati, Qamashi tumani
2-son politexnikumi ona tili va adabiyot fani
o‘qituvchisi Xo‘jamurodovaa Mohira*

Annotatsiya

Mazkur maqolada ona tili darslarini samarali tashkil etishda o‘qituvchining pedagogik mahoratini oshirishga ta’sir etuvchi muhim omillar yoritib berilgan. Unda ta’lim jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalar va interaktiv metodlardan foydalanish, o‘quvchilarning mustaqil fikrlash hamda nutqiy kompetensiyalarini rivojlantirish, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini dars jarayoniga tatbiq etish masalalari tahlil qilingan. Shuningdek, o‘qituvchining kasbiy kompetensiyasi, metodik bilim va malakalarini muntazam takomillashtirib borishi pedagogik mahoratni rivojlantirishning muhim sharti sifatida asoslab berilgan. Maqola ona tili fanini o‘qitish samaradorligini oshirishga qaratilgan ilmiy-amaliy tavsiyalarni o‘z ichiga oladi.

Kalit so‘zlar: ona tili ta’limi, pedagogik mahorat, o‘qituvchi kompetensiyasi, zamonaviy pedagogik texnologiyalar, interaktiv metodlar, nutqiy kompetensiya, ta’lim samaradorligi, innovatsion yondashuv, o‘quv jarayoni, kasbiy rivojlanish.

Bugungi globallashuv va axborotlashgan jamiyat sharoitida ta’lim tizimi oldiga qo‘yilayotgan talablar tobora ortib bormoqda. Ayniqsa, umumta’lim maktablarida ona tili fanini o‘qitish jarayoni nafaqat grammatik bilimlarni egallash, balki o‘quvchilarning nutq madaniyatini shakllantirish, mustaqil va tanqidiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish, fikrni og‘zaki hamda yozma shaklda to‘g‘ri va ravon ifodalash ko‘nikmalarini hosil qilishga xizmat qilishi lozim. Shu jihatdan qaralganda, ona tili darslarining samaradorligi bevosita o‘qituvchining pedagogik mahorati bilan chambarchas bog‘liqdir.

Pedagogik mahorat — bu o‘qituvchining chuqur bilimga ega bo‘lishi, o‘z fanini mukammal bilishi, zamonaviy metod va texnologiyalarni amaliyotda samarali qo‘llay olishi, o‘quvchilar bilan to‘g‘ri muloqot o‘rnatishi hamda ta’lim-tarbiya jarayonini ijodiy tashkil eta olish qobiliyatidir. Ayniqsa, ona tili o‘qituvchisidan yuqori darajadagi nutq madaniyati, metodik savodxonlik, psixologik yondashuv va pedagogik mas’uliyat talab etiladi. Chunki bu fan o‘quvchining tafakkuri, dunyoqarashi va shaxs sifatida shakllanishida muhim o‘rin tutadi.

Hozirgi davrda an’anaviy dars o‘tish usullari o‘quvchilarni yetarli darajada faollashtira olmayapti. Shu sababli ta’lim jarayoniga interaktiv metodlar, innovatsion yondashuvlar hamda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish zarurati

yuzaga kelmoqda. Bunday sharoitda o'qituvchi doimiy ravishda o'z ustida ishlashi, pedagogik mahoratini rivojlantirib borishi, yangi metodlarni izlab topishi va ularni dars jarayonida maqsadga muvofiq qo'llay bilishi muhim ahamiyat kasb etadi.

Ona tili darslarida pedagogik mahoratni oshirishga ta'sir etuvchi omillarni chuqur o'rganish ta'lim sifatini yaxshilash, o'quvchilarning fanga bo'lgan qiziqishini kuchaytirish hamda o'quv jarayonining samaradorligini ta'minlash imkonini beradi. Shu bois mazkur maqolada ona tili darslarini o'qitishda o'qituvchining pedagogik mahoratini oshiruvchi asosiy omillarni ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilish, ularning amaliy ahamiyatini ochib berish dolzarb masalalardan biri sifatida belgilandi.

1. Pedagogik mahorat tushunchasi va uning ona tili ta'limidagi o'rni

Pedagogik mahorat o'qituvchining kasbiy faoliyatini muvaffaqiyatli amalga oshirishini ta'minlovchi muhim omillardan biri hisoblanadi. U o'qituvchining nazariy bilimlari, metodik tayyorgarligi, pedagogik texnikasi, nutq madaniyati, psixologik yondashuvi hamda ijodiy faoliyatining uzviy birligida namoyon bo'ladi. Ona tili fanini o'qitishda pedagogik mahorat alohida ahamiyat kasb etadi, chunki mazkur fan orqali o'quvchilarning fikrlash jarayoni, nutqiy savodxonligi va madaniy dunyoqarashi shakllantiriladi.

Ona tili o'qituvchisi nafaqat til qonun-qoidalarini o'rgatuvchi, balki o'quvchini mustaqil fikrlashga, o'z fikrini mantiqiy va ravon bayon etishga yo'naltiruvchi yetakchi shaxsdir. Shu sababli pedagogik mahorat o'qituvchining dars jarayonini samarali tashkil etishida, o'quvchilar bilan ijobiy psixologik muhit yaratishda hamda ta'limiy maqsadlarga erishishda muhim rol o'ynaydi.

Pedagogik mahoratning yetarli darajada shakllanmaganligi dars jarayonining bir xil va zerikarli o'tishiga, o'quvchilarning faolligi pasayishiga olib keladi. Aksincha, yuqori pedagogik mahoratga ega bo'lgan o'qituvchi darsni qiziqarli, mazmunli va samarali tashkil eta oladi.

2. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar pedagogik mahoratni rivojlantiruvchi omil sifatida

Bugungi kunda ta'lim jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish o'qituvchining kasbiy rivojlanishida muhim omil hisoblanadi. Interaktiv metodlar, muammoli ta'lim, loyihaviy faoliyat, klaster, aqliy hujum, insert, sinkveyn kabi usullar o'quvchilarning dars jarayonidagi faolligini oshirishga xizmat qiladi.

Ona tili darslarida ushbu metodlardan foydalanish orqali o'quvchilarning tahliliy fikrlashi, muloqot madaniyati va ijodiy yondashuvi rivojlanadi. Bunday jarayonda o'qituvchi faqat ma'lumot beruvchi emas, balki yo'naltiruvchi, tashkil etuvchi va maslahatchi sifatida faoliyat yuritadi. Bu esa pedagogik mahoratning yangi bosqichga ko'tarilishiga zamin yaratadi.

Zamonaviy texnologiyalar o'qituvchidan yuqori darajadagi metodik savodxonlikni talab qiladi. Har bir metodning maqsadi, qo'llanish sharti va

kutilayotgan natijasi aniq belgilangan taqdirdagina dars samaradorligi ta'minlanadi. Shu jihatdan, pedagogik texnologiyalarni puxta o'zlashtirish o'qituvchi mahoratini rivojlantirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi.

3. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining pedagogik mahoratni oshirishdagi ahamiyati

Raqamli texnologiyalar davrida ta'lim jarayonini axborot-kommunikatsiya texnologiyalarisiz tasavvur etib bo'lmaydi. Multimediali taqdimotlar, elektron darsliklar, onlayn platformalar, interaktiv testlar va videomateriallardan foydalanish ona tili darslarining samaradorligini oshiradi.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan oqilona foydalanish o'qituvchining pedagogik mahoratini namoyon etuvchi muhim ko'rsatkichlardan biridir. Bunda o'qituvchi axborotni tanlash, qayta ishlash va ta'lim maqsadiga moslashtira olish qobiliyatiga ega bo'lishi zarur.

AKT vositalari orqali o'quvchilarda mustaqil o'rganish ko'nikmalari shakllanadi, ularning darsga bo'lgan qiziqishi kuchayadi. Shu bilan birga, o'qituvchi o'z faoliyatini zamon talablariga mos ravishda tashkil etib, pedagogik tajribasini boyitib boradi.

4. O'qituvchining kasbiy kompetensiyasi va uzluksiz rivojlanishi

O'qituvchining pedagogik mahorati uning kasbiy kompetensiyasi bilan bevosita bog'liqdir. Kasbiy kompetensiya pedagogik bilim, metodik tayyorgarlik, psixologik yondashuv, kommunikativ madaniyat va o'z ustida ishlash qobiliyatini o'z ichiga oladi.

Ona tili o'qituvchisi doimiy ravishda o'z bilimini yangilab borishi, metodik yangiliklarni o'rganishi, ilg'or pedagogik tajribalarni tahlil qilishi zarur. Seminar, trening, malaka oshirish kurslari va mustaqil ta'lim o'qituvchining kasbiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Uzluksiz kasbiy rivojlanish o'qituvchining o'z faoliyatiga tanqidiy yondashishiga, mavjud kamchiliklarni aniqlashiga va ularni bartaraf etishiga imkon yaratadi. Bu esa pedagogik mahoratning barqaror o'sishini ta'minlaydi.

5. Pedagogik muloqot va nutq madaniyatining ahamiyati

Ona tili darslarida o'qituvchining nutqi asosiy ta'lim vositasi hisoblanadi. O'qituvchining aniq, ravon, mantiqli va adabiy me'yorlarga mos nutqi o'quvchilar uchun namuna bo'lib xizmat qiladi.

Pedagogik muloqot jarayonida o'qituvchining samimiyligi, hurmatga asoslangan munosabati, adolatli baholashi o'quvchilarda ijobiy ruhiy muhitni shakllantiradi. Bunday muhit esa ta'lim samaradorligining muhim shartlaridan biridir.

Nutq madaniyati yuqori bo'lgan o'qituvchi o'quvchilarning fikrini to'g'ri yo'naltira oladi, ularni erkin fikrlashga undaydi hamda dars jarayonida faol ishtirok

etishga ragʻbatlantiradi. Shu bois pedagogik muloqot madaniyati pedagogik mahoratning ajralmas tarkibiy qismi hisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda, ona tili darslarini samarali tashkil etish va taʼlim sifatini oshirish bevosita oʻqituvchining pedagogik mahorati bilan uzviy bogʻliq ekanligi mazkur tadqiqot davomida yana bir bor oʻz tasdigʻini topdi. Pedagogik mahorat oʻqituvchining faqatgina nazariy bilimlari bilan emas, balki uning metodik tayyorgarligi, pedagogik texnikasi, nutq madaniyati, zamonaviy texnologiyalardan foydalanish koʻnikmalari hamda oʻquvchilar bilan toʻgʻri pedagogik muloqot oʻrnatish qobiliyati bilan belgilanadi.

Tahlillar shuni koʻrsatadiki, ona tili taʼlimida yuqori natijalarga erishish uchun oʻqituvchi doimiy izlanishda boʻlishi, oʻz kasbiy faoliyatiga tanqidiy yondashishi va taʼlim jarayoniga innovatsion yondashuvlarni joriy etib borishi zarur. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar va axborot-kommunikatsiya vositalaridan oqilona foydalanish oʻquvchilarning darsga boʻlgan qiziqishini oshiradi, ularning mustaqil fikrlash va nutqiy kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Bu jarayonda oʻqituvchi faqat bilim beruvchi emas, balki taʼlim jarayonini boshqaruvchi va yoʻnaltiruvchi subyekt sifatida namoyon boʻladi.

Shuningdek, oʻqituvchining kasbiy kompetensiyasini uzluksiz rivojlantirib borishi pedagogik mahoratni takomillashtirishning muhim sharti ekanligi aniqlandi. Malaka oshirish tizimi, ilgʻor pedagogik tajribalarni oʻrganish, mustaqil taʼlim va oʻz ustida ishlash oʻqituvchining professional salohiyatini yuksaltiradi. Bunday faoliyat natijasida dars jarayoni yanada mazmunli, samarali va oʻquvchi shaxsiga yoʻnaltirilgan holda tashkil etiladi.

Ona tili darslarida pedagogik muloqot va nutq madaniyatining yuqori darajada boʻlishi oʻquvchilar shaxsining shakllanishiga ijobiy taʼsir koʻrsatadi. Oʻqituvchining adabiy meʼyorlarga asoslangan nutqi, pedagogik taktga rioya qilishi va ijobiy psixologik muhit yaratishi oʻquvchilarning oʻz fikrini erkin ifodalashiga, dars jarayonida faol ishtirok etishiga zamin yaratadi.

Umuman olganda, ona tili darslarini oʻqitishda oʻqituvchining pedagogik mahoratini oshirish taʼlim sifatini yuksaltirishning ustuvor yoʻnalishlaridan biri hisoblanadi. Mazkur maqolada bayon etilgan ilmiy xulosalar va fikrlar ona tili oʻqituvchilarining kasbiy faoliyatini takomillashtirish, taʼlim jarayonini samarali tashkil etish hamda barkamol avlodni tarbiyalash yoʻlida muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik Oʻzbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. — Toshkent: Oʻzbekiston, 2017.
2. Joʻrayev R.X., Zunnunov A. Pedagogika nazariyasi. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2014.

3. Abdullaeva M.M. Pedagogik mahorat asoslari. — Toshkent: O‘qituvchi, 2016.
4. Saidahmedov N.S. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. — Toshkent: Fan, 2013.
5. Xodjayev B.X. Umumiy pedagogika. — Toshkent: Sharq, 2018.
6. Yo‘ldoshev J.G‘., Usmonov S.A. Pedagogik texnologiya asoslari. — Toshkent: O‘qituvchi, 2015.
7. Mahmudov N., Nurmonov A. Ona tili ta’limi metodikasi. — Toshkent: O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2012.
8. G‘afforova T. Ona tili va nutq madaniyati. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2017.
9. Qodirova F.R. Boshlang‘ich ta’lim metodikasi. — Toshkent: O‘qituvchi, 2014.
10. Tolipov O‘., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. — Toshkent: Fan, 2016.